

اولویت‌بندی موانع مشارکت در طرح‌های مرتعداری از دیدگاه کارشناسان

(نمونه موردی: استان تهران - دشت لار)

مژده خان‌محمدی^۱، علی آریاپور^۲، محمدحسین رزاقی^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۱۰/۱۳ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۱۲/۲۲

چکیده

با توجه به روند رو به رشد تخریب مراتع، ارائه راهکارهایی برای جلوگیری از تخریب این منبع ارزشمند ضروری به نظر می‌رسد که یکی از این راهکارها، برنامه‌ریزی‌هایی از سوی دولت و کارشناسان برای بیشتر شدن مشارکت مرتعداران در طرح‌های مرتعداری است. این تحقیق در حوزه آبخیز سد لار براساس مطالعه اسنادی و میدانی صورت گرفته است. جامعه آماری این تحقیق شامل کارشناسان مرتعداری منطقه لار بود که براساس نمونه‌گیری اولیه تعداد ۳۵ نفر از آنان به پرسشنامه‌های ارسالی پاسخ داده‌اند. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده است که در آمار استنباطی از رگرسیون چندگانه و ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده گردید. نتایج حاصل از ضریب همبستگی بین متغیرهای تحقیق نشان داد که رابطه بین متغیرهای سطح تحصیلات، سابقه مرتعداری، کیفیت مراتع، موانع اقتصادی و موانع مدیریتی با متغیر وابسته میزان مشارکت در طرح‌های مرتعداری معنی‌دار شده است. نتایج رگرسیون چند متغیره نشان داد که متغیرهای سطح تحصیلات، سابقه مرتعداری و کیفیت مراتع نقش مثبت و متغیرهای موانع اقتصادی و مدیریتی نقش معکوسی بر میزان مشارکت مرتعداران در طرح‌های مرتعداری داشته‌اند.

واژه‌های کلیدی: مراتع، طرح مرتعداری، پرسشنامه، حوزه آبخیز، موانع، کارشناسان، مرتعداران

* دانشجوی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تحصیلات تکمیلی، گروه منابع طبیعی، بروجرد، ایران
mojdehkhannmohamadi@yahoo.com

^۲ استادیار، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تحصیلات تکمیلی، گروه منابع طبیعی، بروجرد، ایران

^۳ استادیار، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، گروه کشاورزی، تهران، ایران

مقدمه

یکی از مفاهیم اساسی در توسعه منابع طبیعی و جلوگیری از تخریب مراتع، مشارکت دادن مرتعداران در تمامی مراحل آن است و اکثر نظریه‌پردازان، مشارکت را یکی از اهرم‌های مهم رسیدن به توسعه قلمداد میکنند و تاکید زیادی بر دخالت دادن مردم در کارها و فعالیت‌های مربوط به خویش دارند. زیرا در این صورت است که مردم به‌طور مستقیم و یا غیر مستقیم از نتیجه آنچه ساخته و پرداخته‌اند بهره‌مند خواهند شد. بنابراین برای مشارکت هرچه بیشتر مردم در برنامه‌ها و فعالیت‌های توسعه‌ای، شناخت عوامل بازدارنده مشارکت میتواند تاثیر بسزایی داشته باشد. مشارکت مردمی از آن جهت اهمیت دارد که به آن به منزله راهبردی جدید در توسعه نگریسته می‌شود و امید بر آن است که با بکارگیری موثر مشارکت مردمی، توسعه متعادل و پایدار حاصل آید (۱۷).

توجه به عوامل بازدارنده و موانع مشارکت در طرح‌های مرتعداری می‌تواند منجر به تقویت نقاط قوت مشارکت و حذف موانع مشارکت در طرح‌های مرتعداری گردد. از آنجاییکه عوامل بازدارنده و موانع مشارکت در طرح‌های مرتعداری کمتر مورد بررسی قرار گرفته تا براساس آن مسئولین ذیربط بتوانند الگوی مدون و راهکار اساسی برای مشارکت هرچه بیشتر مردم طراحی نمایند، این تحقیق حائز اهمیت است.

عفتی (۱۳۷۱) به بررسی عوامل موثر در مشارکت روستائیان در طرح‌های توسعه روستائی پرداخته است. نتایج حاصل از تحقیق نشان می‌دهد که بین متغیرهای سواد، شغل، استفاده از وسایل ارتباط جمعی، میزان اطلاع از فواید طرح روستایی با میزان مشارکت ارتباط مثبت و معنی داری وجود دارد. ولی بین امکانات و تاسیسات موجود در روستا، میزان جمعیت، مسافت روستا تا شهر با میزان مشارکت ارتباط ضعیفی وجود داشته است. شهیدی زندی، کاوه، (۱۳۷۵) به بررسی عوامل موثر در مشارکت دامداران در احیا مراتع پرداخته است. نتایج تحقیق نشان داده است که بین متغیرهای شغل، درآمد، تعداد دام، تعداد جمعیت روستا، برگزاری کلاسهای آموزشی و وجود مواد سوختی با میزان مشارکت دامداران رابطه معنی داری وجود دارد. ولی بین میزان تحصیلات و پروانه چرا با میزان مشارکت دامداران هیچگونه رابطه‌ای وجود ندارد. جوانمرد (۱۳۸۶) به بررسی عوامل موثر بر مشارکت دامداران در حفظ و احیا مراتع منطقه علی آباد الشتر از استان لرستان پرداخته است. نتایج نشان می‌دهد که رابطه بین متغیرهای: سن، سطح تحصیلات، درآمد، سابقه دامداری، میزان تماس با مروجان منابع طبیعی و میزان شرکت در کلاس‌های آموزشی با متغیر میزان مشارکت دامداران در حفظ و احیاء مراتع مثبت شده است.

مشارکت مرتعداران در طرح‌های مرتعداری به عنوان اساس و شالوده برنامه‌ریزی‌های آینده جهت مشارکت هرچه بیشتر مرتعداران در طرح‌های مرتعداری به عوان یک فعالیت اساسی محسوب می‌گردد.

مواد و روش‌ها

این تحقیق در منطقه دشت لار که در شمال شرقی تهران و به فاصله ۸۴ کیلومتری از آن واقع شده، صورت گرفته است. این منطقه از شمال به کوه‌های کاعدن، کوه کبود و کوه سرخک، از جنوب به منطقه لواسانات و قسمتی از آبخیز رودخانه جاجرود (حوزه لتیان)، از شرق به کوه دماوند و منطقه پلور و از مغرب به حوزه‌های آبخیز کرج و جاجرود محدود می‌گردد.

سطح مراتع دشت لار، حدود ۶۰۵۷۱/۲ هکتار و معادل ۸۲/۹۸ درصد مساحت کل منطقه دشت لار را شامل می‌شود که در آن طرح‌های مرتعداری اجرا می‌شود. دام منطقه در حال حاضر معادل ۱۳۴۸۵۸ واحد دامی است که تقریباً ۲/۵ برابر ظرفیت مجاز بهره‌برداری از مرتع می‌باشد (۴).

روش جمع‌آوری اطلاعات براساس مطالعه اسنادی - کتابخانه‌ای و میدانی انجام شده است. ابزار اندازه‌گیری این تحقیق پرسشنامه و جامعه آماری این تحقیق شامل ۴۳ نفر از کارشناسان مرتبط با طرح‌های مرتعداری منطقه دشت لار می‌باشد. حجم نمونه برای کارشناسان به صورت سرشماری صورت گرفته بود که در نهایت ۳۵ نفر از کارشناسان به پرسشنامه‌های ارسالی پاسخ

پاگدی و همکاران^۱ (۲۰۰۶) در تحقیق خود به نام ((عواملی که باعث موفقیت مدیریت اجتماعات جنگلی می‌شود)) به این نتیجه رسید که متغیرهای: امنیت شغلی، مالکیت مشخص، اعمال موثر قوانین و مقررات، نظارت، اعمال جرائم، رهبری قوی از طریق سازمان‌های محلی توانا، انتظار رسیدن به سود در میان اعضای اجتماع، علاقه مندیهای عمومی و مشترک میان اعضای اجتماع محلی، اختیارات محلی بر روی موفقیت اجتماعات جنگلداری تاثیر می‌گذارند و مرتعدار را برای کاهش دام‌های خود در مرتع ترغیب می‌کند. هولت^۲ (۱۹۸۹) با انجام یک سری آزمایشات هماهنگ در زمینه مدیریت مرتع در کشور سومالی به این نتیجه رسیده است که جلب مشارکت‌های مردمی و توجه به خواسته‌های ساکنین هرمنطقه از جایگاه ویژه‌ای برخوردار می‌باشد.

با توجه به نتایج تحقیقاتی که در این زمینه و در رابطه با این موضوع صورت گرفته است، موانع و مشکلاتی بر سر راه مرتعداران وجود دارد که مانع از مشارکت موثر آنها در طرح‌های مرتعداری می‌گردد. بنابراین با وجود این معضل در طرح‌های مرتعداری، در تحقیق حاضر سعی بر آن شده است که عوامل بازدارنده و موانع مشارکت در طرح‌های مرتعداری منطقه لار شناسایی و راهکارهایی برای کاهش و از میان برداشتن این موانع پیشنهاد گردد. شناسایی موانع

^۱ Pagdee -
^۲ Holt -

ویژگیهای جامعه آماری:

متوسط سن کارشناسان در این تحقیق ۴۱ سال بوده است که بیشترین فراوانی مربوط به طبقه سنی ۴۱ تا ۴۵ سال سن بوده است. بیشتر کارشناسان یعنی ۹۱/۵ درصد مرد و حدود ۸/۵ درصد زن و نیز ۸۳ درصد آنان متأهل و حدود ۱۷ درصد مجرد بوده اند. بررسی ها نشان داد که حدود ۶۱/۸ درصد از کارشناسان دارای تحصیلات لیسانس ، ۲۰/۶ درصد دارای تحصیلات فوق لیسانس و ۱۷/۶ درصد نیز دارای تحصیلات فوق دیپلم بوده اند. متوسط سابقه کارشناسی افراد مورد مطالعه برابر ۱۶ سال و متوسط سابقه همکاری کارشناسان با طرح مرتعداری منطقه دشت لار حدود ۱۰ سال بوده است که نشان از تجربه خوب کارشناسان در این زمینه دارد. نتایج نشان داد که از دیدگاه کارشناسان، میزان مشارکت مرتعداران در اجرای صحیح طرحهای مرتعداری در حد متوسط به پائین بوده است. از دیدگاه کارشناسان مورد مطالعه میزان مشارکت مرتعداران در زمینه های: کپه کاری، رعایت زمان خروج دام از مرتع، رعایت فصل مناسب چرا، احداث آبشخورهای سنتی و مرمت چشمه ها در حد متوسط و قابل قبولی بوده است ولی میزان مشارکت آنان در خصوص: رعایت عدم ورود به منطقه قرق شده، رعایت تعادل دام و مرتع، جلوگیری از تخریب مراتع، رعایت زمان ورود دام به مرتع، نوع دام مناسب با مرتع، بذر پاشی، قرق بندی، کود پاشی مراتع، عملیات زراعی تولید علوفه در مرتع و به ویژه در خصوص:

داده اند. به منظور تعیین روایی پرسشنامه، از نقطه نظرات و پیشنهادهای ، محققان، کارشناسان طرحهای مرتعداری و اساتید راهنما و مشاور استفاده شد. همچنین برای سنجیدن اعتبار پرسشنامه های تهیه شده، به وسیله یک تحقیق مقدماتی تعداد ۲۰ نسخه از پرسشنامه های کارشناسان توسط کارشناسان مرتعداری خارج از حوزه طرح مرتعداری دشت لار تکمیل گردید و پس از استخراج داده ها ضریب آلفای کرونباخ توسط نرم افزار SPSS (version 16)، برای بخش های مختلف پرسشنامه کارشناسان بیشتر از ۰/۸۴ شده است. متغیر وابسته این تحقیق شامل میزان مشارکت مرتعداران در اجرای صحیح طرحهای مرتعداری دشت لار و متغیرهای مستقل آن شامل: ویژگی های شخصی مرتعداران و موانع اقتصادی و موانع مدیریتی مشارکت می باشند. در این تحقیق پس از جمع آوری و دسته بندی داده ها از دو روش آمار توصیفی و استنباطی جهت تجزیه و تحلیل داده ها استفاده شد. در بخش آمار استنباطی از ضریب همبستگی اسپیرمن و رگرسیون چند متغیره استفاده گردید. به منظور تعیین رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق از ضریب همبستگی اسپیرمن و برای مطالعه سهم متغیرهای مستقل در پیش بینی متغیر وابسته از روش رگرسیون چند متغیره به روش گام به گام استفاده گردید.

نتایج:

بوته کاری، رعایت کاشت و توسعه گیاهان
 نزولات آسمانی در حد قابل قبول و مطلوبی
 مناسب با منطقه و اقدام در جهت ذخیره
 نبوده است (جدول ۱).

جدول ۱: اولویت‌بندی نظرات کارشناسان در خصوص میزان مشارکت مرتعداران در طرح‌های مرتعداری منطقه لار

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	تعداد	مؤلفه‌های مشارکت
۱	۲۶/۹۵	۰/۹۰	۳/۳۴	۳۲	کپه کاری
۲	۲۹/۷۴	۰/۹۱	۳/۰۶	۳۲	رعایت زمان خروج دام
۳	۳۱/۶۷	۰/۹۵	۳/۰۰	۳۲	رعایت فصل مناسب چرا
۴	۳۱/۶۷	۰/۹۵	۳/۰۳	۳۳	احداث آب‌خورهای سنتی و مرمت چشمه‌ها
۵	۳۴/۸۳	۱/۰۱	۲/۹۰	۳۳	رعایت عدم ورود به منطقه قرق شده
۶	۳۵/۱۶	۰/۹۶	۲/۷۳	۳۴	رعایت تعادل دام و مرتع
۷	۳۵/۹۳	۰/۹۷	۲/۷۰	۳۴	جلوگیری از تخریب مراتع
۸	۳۶/۶۰	۱/۱۰	۲/۸۵	۳۴	رعایت زمان ورود دام
۹	۳۷/۰۱	۱/۰۴	۲/۸۱	۳۳	نوع دام مناسب با مرتع
۱۰	۳۸/۱۸	۱/۱۳	۲/۹۶	۳۳	بذر پاشی
۱۱	۳۹/۲۳	۱/۰۲	۲/۶۰	۳۳	قرق بندی
۱۲	۴۱/۶۷	۱/۲۰	۲/۸۸	۳۴	کود پاشی مراتع
۱۳	۴۲/۶۹	۱/۱۱	۲/۶۰	۳۳	عملیات زراعی تولید علوفه در مرتع
۱۴	۴۸/۱۱	۱/۰۲	۲/۱۲	۳۳	بوته کاری
۱۵	۴۹/۸۰	۱/۲۵	۲/۵۱	۳۳	رعایت کاشت و توسعه گیاهان مناسب با منطقه
۱۶	۵۰/۳۷	۱/۳۵	۴/۶۸	۳۲	اقدام در جهت ذخیره نزولات آسمانی

خدمات، عدم مالکیت مرتع، پایین بودن توان اقتصادی خانوار بهره‌برداران برای مشارکت در طرح، عدم برخورداری از تسهیلات و امکانات حمایتی برای مشارکت، فصلی بودن شغل مرتعداری در منطقه، عدم انجام تعهدات حمایتی از سوی دولت از موانع اقتصادی موثر در عدم مشارکت مرتعداران در طرح‌های مرتعداری منطقه لار بوده‌اند. ضمن اینکه عدم انگیزه مادی مرتعداران برای مشارکت در طرح‌های مرتعداری و عدم سوددهی طرح مرتعداری برای بهره‌برداران نیز تاثیر کمتری در عدم مشارکت مرتعداران داشته‌اند (جدول ۲).

اولویت‌بندی موانع اقتصادی موثر در عدم مشارکت مرتعداران در طرح‌های مرتعداری:

نتایج نشان داد که از دیدگاه کارشناسان، میزان تاثیر موانع اقتصادی در عدم مشارکت مرتعداران در طرح‌های مرتعداری منطقه لار در حد متوسط رو به بالا بوده است. بررسی نظرات کارشناسان در خصوص موانع اقتصادی موثر در عدم مشارکت مرتعداران در طرح‌های مرتعداری منطقه لار حاکی از آن است که به ترتیب اولویت: عدم پرداخت تسهیلات بانکی برای مشارکت در طرح، نابرابری‌های اقتصادی و توزیع غیرعادلانه

جدول ۲: اولویت بندی نظرات کارشناسان در خصوص موانع اقتصادی موثر در عدم مشارکت مرتعداران در طرحهای

مرتعداری منطقه لار

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	تعداد	موانع اقتصادی
۱	۲۵/۸۷	۰/۸۹	۳/۴۴	۳۴	عدم پرداخت تسهیلات بانکی برای مشارکت در طرح
۲	۲۷/۷۳	۰/۸۹	۳/۲۱	۳۳	نابرابری های اقتصادی و توزیع غیرعادلانه خدمات
۳	۳۴/۵۱	۱/۱۷	۳/۳۹	۳۳	عدم مالکیت مرتع
۴	۳۷/۱۱	۱/۳۱	۳/۵۳	۳۲	پایین بودن توان اقتصادی خانوار بهره برداران برای مشارکت در طرح
۵	۳۷/۳۹	۱/۲۶	۳/۳۷	۳۲	عدم برخورداری از تسهیلات و امکانات حمایتی برای مشارکت
۶	۳۷/۵۴	۱/۱۹	۳/۱۷	۳۴	فصلی بودن شغل مرتعداری در منطقه
۷	۴۰/۵۲	۱/۴۱	۳/۴۸	۳۳	عدم انجام تعهدات حمایتی از سوی دولت
۸	۴۹/۱۷	۱/۴۹	۳/۰۳	۳۲	عدم انگیزه مادی مرتعداران برای مشارکت در طرحهای مرتعداری
۹	۵۴/۱۷	۱/۴۳	۲/۶۴	۳۴	عدم سوددهی طرح مرتعداری برای بهره برداران

مرتعداران، تغییرات مکرر در نظام تشکیلات مدیریتی، کمبود نیروهای محافظ، قرقبانان و...، تصمیمات کوتاه مدت و تاکتیکی مدیریتی، تمرکز واحدهای اجرایی در مراکز و دور از عرصه های بهره برداری، تشکیل شرکتهای دولتی جهت اعمال تصدی بسیاری از امور مرتعداری، برنامه ریزی های متمرکز دولتی و تصمیم گیری از بالا به پایین، عدم وجود شرکت تعاونی مرتع داران و عدم تشکیل گروههای خودگردان و خودرهبر در طرحهای مرتعداری از موانع مدیریتی موثر در عدم مشارکت مرتعداران در طرحهای مرتعداری منطقه لار بوده اند (جدول ۳).

اولویت بندی موانع مدیریتی موثر در عدم مشارکت مرتعداران در طرحهای مرتعداری:

نتایج نشان داد که از دیدگاه کارشناسان میزان تاثیر موانع مدیریتی در عدم مشارکت مرتعداران در طرح های مرتعداری منطقه لار در حد متوسط رو به زیاد بوده است. از دیدگاه کارشناسان به ترتیب اولویت: ناهماهنگی بین سازمانهای تحقیقاتی، آموزشی و اجرایی طرح، عدم وجود مدیریت توانمند برای به مشارکت گرفتن مردم در طرح، عدم نظارت و کنترل پروانه چرای دام، پائین بودن ارتباط مسئولین طرح با

جدول ۳: اولویت بندی نظرات کارشناسان در خصوص موانع مدیریتی موثر در عدم مشارکت مرتعداران در طرحهای

مرتعداری منطقه لار

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	تعداد	موانع مدیریتی
۱	۲۳/۴۹	۱/۰۱	۴/۳۰	۳۳	ناهماهنگی بین سازمانهای تحقیقاتی، آموزشی و اجرایی طرح
۲	۲۴/۸۸	۱/۰۴	۴/۱۸	۳۳	عدم وجود مدیریت توانمند برای به مشارکت گرفتن مردم در طرح
۳	۲۶/۰۴	۱/۰۰	۳/۸۴	۳۳	عدم نظارت و کنترل پروانه چرای دام
۴	۲۹/۶۴	۱/۰۷	۳/۶۱	۳۴	پائین بودن ارتباط مسئولین طرح با مرتعداران
۵	۳۰/۰۰	۱/۰۸	۳/۶۰	۳۳	تغییرات مکرر در نظام تشکیلات مدیریتی
۶	۳۳/۰۰	۱/۳۱	۳/۹۷	۳۴	کمبود نیروهای محافظ، قرقبانان و...
۷	۳۳/۰۴	۱/۱۱	۳/۳۶	۳۳	تصمیمات کوتاه مدت و تاکتیکی مدیریتی

۸	۳۴/۸۰	۱/۱۹	۳/۴۲	۳۳	تمرکز واحدهای اجرایی در مراکز و دور از عرصه های بهره برداری
۹	۳۸/۱۴	۱/۱۱	۲/۹۱	۳۴	تشکیل شرکتهای دولتی جهت اعمال تصدی بسیاری از امور مرتعداری
۱۰	۳۸/۹۶	۱/۵۰	۳/۸۵	۳۴	برنامه ریزی های متمرکز دولتی و تصمیم گیری از بالا به پایین
۱۱	۴۰/۴۸	۱/۳۶	۳/۳۶	۳۳	عدم وجود شرکت تعاونی مرتع داران
۱۲	۵۱/۰۱	۱/۵۱	۲/۹۶	۳۳	عدم تشکیل گروههای خودگردان و خودرهبر در طرحهای مرتعداری

اولویت: موانع مدیریتی و موانع اقتصادی می‌باشند (جدول ۴).

به طور کلی از دیدگاه کارشناسان مهمترین موانع موثر در عدم مشارکت مرتعداران در طرحهای مرتعداری منطقه لار به ترتیب

جدول ۴: اولویت بندی نظرات کارشناسان در خصوص موانع موثر در عدم مشارکت مرتعداران در طرح های مرتعداری منطقه لار

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	تعداد	موانع
۳	۲۴/۸۰	۰/۹۲	۳/۷۱	۳۲	موانع مدیریتی
۵	۳۰/۱۸	۰/۹۹	۳/۲۸	۳۲	موانع اقتصادی

نتایج ضریب همبستگی اسپیرمن:

جدول ۵: نتایج ضریب همبستگی اسپیرمن

P	r_s	متغیر وابسته	متغیر مستقل	ش فرضیه
۰/۷۵۲	۰/۰۲۵	مشارکت در طرح مرتعداری	سن مرتعداران	۱
۰/۰۰۰	۰/۶۲۲***	مشارکت در طرح مرتعداری	سطح تحصیلات	۲
۰/۰۰۶	۰/۲۱۲**	مشارکت در طرح مرتعداری	سابقه مرتعداری	۳
۰/۸۶۲	-۰/۰۱۴	مشارکت در طرح مرتعداری	مساحت مرتع	۴
۰/۰۰۰	۰/۵۱۵***	مشارکت در طرح مرتعداری	کیفیت مرتع	۵
۰/۳۸۶	۰/۰۶۸	مشارکت در طرح مرتعداری	تعداد واحد دامی	۶
۰/۰۰۰	-۰/۲۷۹***	مشارکت در طرح مرتعداری	موانع اقتصادی	۷
۰/۰۰۰	-۰/۳۷۰***	مشارکت در طرح مرتعداری	موانع مدیریتی	۸

$P < 0.01 = **$ $P < 0.05 = *$

نتایج رگرسیون چندگانه:

تاثیر کلی متغیرهای مستقل تحقیق بر میزان مشارکت در طرح‌های مرتعداری: در تحقیق حاضر برای بررسی تاثیر متغیرهای مستقل فرضیه‌های تحقیق بر مشارکت مرتعداران در طرح‌های مرتعداری از رگرسیون چند متغیره با روش گام به گام

همانطور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، رابطه بین متغیرهای سطح تحصیلات، سابقه مرتعداری، کیفیت مراتع، موانع اقتصادی و موانع مدیریتی با متغیر وابسته میزان مشارکت در طرح‌های مرتعداری معنی‌دار شده است.

استفاده گردید که سه متغیر وارد معادله رگرسیون چندگانه گردیدند که به ترتیب ذکر می‌گردند. در گام اول، اولین تغییری که وارد معادله گردید، X_2 یعنی سطح تحصیلات مرتعداران بود که این بدان مفهوم است که متغیر مذکور بیشترین تاثیر را داشته است، لذا با مشاهده ضریب تعیین در جدول ۶، می‌توان اظهار کرد که متغیر سطح تحصیلات مرتعداران، به تنهایی حدود ۴۲/۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته میزان مشارکت مرتعداران در طرح‌های مرتعداری را باعث شده است. در گام دوم پس از سطح تحصیلات، متغیر X_5 یعنی کیفیت مراتع وارد معادله شد. براساس یافته‌های موجود متغیرهای X_2 و X_5 حدود ۵۵ درصد از

تغییرات متغیر وابسته میزان مشارکت مرتعداران در طرح‌های مرتعداری را باعث شده‌اند. در گام سوم پس از سطح تحصیلات و کیفیت مراتع، متغیر X_8 ، یعنی موانع مدیریتی وارد معادله شد. براساس یافته‌های موجود متغیرهای سطح تحصیلات، کیفیت مراتع و موانع مدیریتی حدود ۵۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته میزان مشارکت مرتعداران در طرح‌های مرتعداری را باعث شده‌اند. با توجه به ضرایب جدول ۷، معادله خط رگرسیون $Y = a + b_1X_1 + b_2X_2 + \dots$ در گام آخر به صورت: $Y = 0.34 X_2 + 0.37 X_5 - 0.23 X_9 + 0.37 X_8 - 0.22 X_9$ و معادله استاندارد شده آن به صورت: $Y = 0.37$ (جدول ۶ و ۷)

جدول ۶: خلاصه مراحل مختلف ورود متغیرهای مستقل تحقیق بر مشارکت مرتعداران در طرح‌های مرتعداری

مراحل	متغیرها	R	R square	Adj R square	F	Sig
۱	سطح تحصیلات	۰/۶۵۶	۰/۴۳۰	۰/۴۲۵	۹۱/۱۶	۰/۰۰۰
۲	کیفیت مراتع	۰/۷۴۷	۰/۵۵۸	۰/۵۵۱	۷۵/۸۶	۰/۰۰۰
۳	موانع مدیریتی	۰/۷۷۰	۰/۵۹۳	۰/۵۸۳	۵۷/۷۹	۰/۰۰۰

جدول ۷: ضرایب متغیرهای وارد شده به معادله رگرسیون چند متغیره

مرحله	متغیر	B	اشتباه استاندارد B	Beta	T	Sig
اول	سطح تحصیلات	۰/۵۹۸	۰/۰۶۳	۰/۶۵۶	۹/۵۴۸	۰/۰۰۰
	عدد ثابت	۱/۲۱	۰/۱۹۱	-	-	-
دوم	سطح تحصیلات	۰/۴۲۶	۰/۰۶۳	۰/۴۶۷	۶/۸۰	۰/۰۰۰
	مرغوبیت مراتع	۰/۴۳۳	۰/۰۷۳	۰/۴۰۵	۵/۹۱	۰/۰۰۰
	عدد ثابت	۰/۳۳۱	۰/۲۲۵	-	-	-
سوم	سطح تحصیلات	۰/۳۴۵	۰/۰۶۵	۰/۳۷۹	۵/۲۸	۰/۰۰۰
	مرغوبیت مراتع	۰/۳۷۴	۰/۰۷۳	۰/۳۵۰	۵/۱۳	۰/۰۰۰
	موانع مدیریتی	-۰/۲۳۷	۰/۰۷۴	-۰/۲۲۳	-۳/۱۸	۰/۰۰۲
	عدد ثابت	۱/۴۶	۰/۴۱۷	-	-	-

دلیل است که مرتعداران آن مناطقی که این افراد در آن تحقیق را انجام داده‌اند دارای میانگین سنی بیشتری بوده‌اند و افرادی که دارای سن بیشتری باشند، به دلیل داشتن تجربه از مزایای مشارکت در طرح‌های مرتعداری آگاهی بیشتری دارند، بنابراین برای شرکت در طرح‌های مرتعداری اشتیاق بیشتری از خود نشان می‌دهند.

همچنین نتایج تحقیق حاضر نشان داد که سطح تحصیلات بر میزان مشارکت مرتعداران تاثیرگذار است که نتایج تحقیقات انجام شده توسط عابدینی (۱۳۸۰)، صابونچی (۱۳۸۵)، شیرازی (۱۳۷۶)، عسگری (۱۳۸۵)، غفاری (۱۳۸۰)، جوانمرد (۱۳۸۶) و عفتی (۱۳۷۱) نیز این موضوع را مورد تأیید قرار داده‌اند. یعنی چنانچه مرتعداران دارای سواد باشند، به تناسب آن می‌توان از برنامه‌های آموزشی و ترویجی استفاده کرد و تاثیر این برنامه‌ها بر مشارکت به دلیل افزایش فهم و آگاهی بیشتر خواهد شد و بهره‌برداران خواهند دانست که استفاده متعادل با ظرفیت مرتع به جهت داشتن طرح‌های مرتعداری و برنامه‌های مدیریت مرتع، تضمین کننده آینده ایشان و نسل‌های آتی و به عبارت کلی تولید پایدار در منطقه می‌شود.

نتایج و بررسی‌های انجام شده در تحقیق حاضر مبنی بر آن است که سابقه مرتعداری بر میزان مشارکت مرتعداران تاثیرگذار است. که صابونچی (۱۳۸۵) و جوانمرد (۱۳۸۶) نیز این موضوع را مورد تأیید قرار داده‌اند. این موضوع احتمالاً به این دلیل است که آگاهی

به طور کلی نتایج رگرسیون چند متغیره در خصوص بررسی تاثیر متغیرهای مستقل تحقیق بر مشارکت مرتعداران در طرح‌های مرتعداری نشان داد که متغیرهای سطح تحصیلات و مرغوبیت مراتع نقش مثبتی بر مشارکت مرتعداران در طرح‌های مرتعداری داشته‌اند. ولی متغیر موانع مدیریتی نقش معکوسی بر میزان مشارکت مرتعداران در طرح‌های مرتعداری داشته‌اند. به طور کلی متغیرهای مذکور ۵۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته میزان مشارکت مرتعداران در طرح‌های مرتعداری را تبیین نموده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری:

نتایج تحقیق حاضر نشان داد که متغیر سن بر میزان مشارکت تاثیر ندارد. که تحقیق انجام شده توسط قاسمی (۱۳۸۰) نیز همین مطلب را تأیید نموده است. که این موضوع به علت بالا بودن آگاهی و دانش بومی مرتعداران منطقه لار نسبت به سایر مناطق است که بالا و یا پایین بودن سن مرتعدار نتوانسته است مشارکت او را در طرح‌های مرتعداری دستخوش تغییرات کند. و مرتعدار با داشتن هر سنی و با آگاهی از اینکه مشارکت در طرح‌های مرتعداری به سود اوست خود را موظف دانسته که در این طرح‌ها مشارکت لازم را بنماید.

ولی تحقیقات انجام شده توسط صابونچی (۱۳۸۵)، شیرازی (۱۳۷۶) و جوانمرد (۱۳۸۶) تأیید نموده‌اند که سن بر میزان مشارکت تاثیر دارد که این موضوع به این

از گذشته و تاریخ میتواند راهگشای آینده باشد و از تکرار تجربیات غلط جلوگیری نماید و باعث شود که بهره‌برداران با استقبال به سوی مدیریت جامع اکوسیستم مرتعی قدم بردارند. نتایج تحقیق حاضر نشان داد که مساحت مرتع بر میزان مشارکت مرتعداران تاثیرگذار نیست ولی تحقیقات انجام شده توسط صابونچی (۱۳۸۵) این موضوع را مورد تأیید قرار نداده است و بیان داشته است که مساحت مرتع بر میزان مشارکت تاثیر دارد. که این موضوع به این علت است که موقعیت جغرافیایی دو منطقه با یکدیگر تفاوت داشته و همچنین در منطقه‌ای که تحقیق صابونچی انجام گرفته، میانگین مساحت مرتع مربوط به مرتعداران بیشتر از مساحت مرتع مرتعداران منطقه لار بوده است و مرتعداران آن منطقه با انگیزه مالکیت مساحت بیشتری از مرتع؛ میزان مشارکت خود را در طرح‌های مرتعداری افزایش داده‌اند. نتایج تحقیقات و بررسی‌های انجام شده در تحقیق حاضر بیان می‌دارد که بین مرغوبیت مراتع و میزان مشارکت مرتعداران رابطه مثبت وجود دارد. که تنگستانی (۱۳۷۸)، صابونچی (۱۳۸۵) و جوانمرد (۱۳۸۶) نیز مطلب اخیر را مورد تأیید قرار داده‌اند. این موضوع به این دلیل است که هرچه کیفیت و مرغوبیت مرتع بیشتر باشد، مرتعداران انگیزه و اشتیاق بیشتری برای مشارکت در طرح‌های مرتعداری پیدا میکنند.

نتایج این تحقیق مبین آن است که تعداد واحد دامی بر میزان مشارکت تاثیر ندارد. ولی تحقیقات صورت گرفته توسط شهیدی زند (۱۳۷۵) و عابدینی (۱۳۸۰) نشان داد که تعداد واحد دامی بر میزان مشارکت تاثیر گذار است. علت این اختلاف نظر این است که دو منطقه‌ای که در آن این موضوع بررسی شده دارای تفاوت‌های زیادی از جهات گوناگون مثل توپوگرافی مناطق، جمعیت مرتعداران مورد مطالعه، تعداد واحد دامی و مواردی از این قبیل می‌باشد. نتایج این تحقیق نشان داد که موانع اقتصادی بر میزان مشارکت تاثیر معکوسی دارد. نتایج تحقیقات انجام شده توسط عبدالله پور (۱۳۷۳)، عابدینی (۱۳۸۰)، دادرسی (۱۳۷۸)، مقدم (۱۳۶۵)، سلطانی (۱۳۷۳)، (Rice&Stuart,1967) نیز این موضوع را مورد تایید قرار داده‌اند. این موضوع به این خاطر است که مرتعدار با داشتن مشکلات اقتصادی و مالی و همچنین حمایت نشدن از سوی دولت و برنامه‌ریزی‌های نامناسب در رابطه با داد و ستد وام‌ها و تسهیلات بانکی، انگیزه لازم را برای مشارکت در طرح‌های مرتعداری از دست داده و رغبت چندانی برای مشارکت در طرح از خود نشان نمی‌دهند. همچنین نتایج این تحقیق بیانگر آن است که موانع مدیریتی نیز تاثیر معکوسی بر میزان مشارکت در طرح‌های مرتعداری دارد. که تحقیقات انجام شده توسط عبدالله پور (۱۳۷۳)، تنگستانی (۱۳۷۸) و (Holt,1989)

مسئولین مربوطه و کمبود قرقبان از دلایل دیگر این موضوع می‌باشد. پیشنهاد می‌شود که بررسی عوامل بازدارنده و موانع مشارکت مرتعداران در طرح‌های مرتعداری در سایر مناطق کشور نیز انجام شود و کارشناسان و مسئولین مربوطه در صدد رفع مشکلات مربوط به مرتع و موانعی که بر سر راه مشارکت مرتعدار وجود دارد برآیند.

این موضوع را مورد تأیید قرار داده‌اند. این موضوع به دلیل این است که هنگامیکه مرتعدار خود را از طرح جدا و نقش خود را در به‌وجود آمدن یک طرح مرتعداری بسیار کم‌رنگ احساس می‌کند و مشاهده می‌کند که هیچ‌گونه اظهار نظری از او در مورد چگونگی طرح مرتعداری خواسته نمی‌شود، او نیز مشارکت چندانی با آن طرح نخواهد کرد. هم‌چنین عدم نظارت پروانه چرای دام توسط

منابع

- ۱- تنگستانی، کوروش، (۱۳۷۸). بررسی عوامل اقتصادی - انسانی مؤثر بر بیابانزدایی (استان بوشهر) ، پایان‌نامه کارشناسی ارشد ، دانشکده مرتع و آبخیزداری ، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان.
- ۲- جوانمرد، م.، (۱۳۸۶). عوامل مؤثر بر مشارکت دامداران در حفظ و احیاء مراتع منطقه علی آباد الشتر از استان لرستان، تهران، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
- ۳- دادرسی، ابوالقاسم، (۱۳۷۸). بررسی نقش مشارکت در حفظ ، احیاء و بهره برداری از مراتع (مراتع روستای خرسف در سبزوار) ، سازمان جنگلها ، مراتع و آبخیزداری کشور ، وزارت جهاد کشاورزی.
- ۴- دفتر فنی مرتع سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور، (۱۳۸۹). طرح‌های مرتعداری و روند تهیه، واگذاری و اجرای آن به مرتعداران و دامداران، انتشارات سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری، تهران.
- ۵- دفتر فنی مرتع، (۱۳۷۷). سلسله مقالاتی در مورد مرتع و مرتعداری در ایران، مجله دامدار، ۹۹.
- ۶- سلطانی، غلامرضا، (۱۳۷۳). نقش عوامل اقتصادی - اجتماعی در مدیریت بهره برداری از مراتع کشور. مجموعه مقالات اولین سمینار ملی مرتع و مرتعداری در ایران ، دانشگاه صنعتی اصفهان.
- ۷- شهید زندی، کاوه، (۱۳۷۵). عوامل مؤثر بر مشارکت دامداران در احیای مراتع. پایان‌نامه.
- ۸- شیرازی، م.، (۱۳۷۶). بررسی راههای جلب مشارکت دامداران در بخش آموزشهای طرح‌های مرتعداری در منطقه ساوه.(پایان‌نامه).
- ۹- صابونچی، ا.، (۱۳۸۵). عوامل مؤثر بر مشارکت مرتعداران روستایی در طرح‌های احیای مراتع کرمانشاه.
- ۱۰- عابدینی، خلیل، (۱۳۸۰). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت دامداران در طرح‌های مرتعداری منطقه‌ی دماوند حوزه آبخیزدار (استان تهران) . فصلنامه جنگل و مرتع، شماره ۵۳.
- ۱۱- عبدا... پور، م.، (۱۳۷۳). چرا و چگونه باید زمینه‌های مناسب سرمایه‌گذاری توسط بخش خصوصی را در مراتع فراهم نمود؟، اولین سمینار مرتع، دانشگاه صنعتی اصفهان.
- ۱۲- عسگری، م.، (۱۳۸۵). مشارکت اجتماعات محلی در روند توسعه روستایی (دهستان هریرود). پایان‌نامه کارشناسی ارشد .

- ۱۳- عفتی، م.، (۱۳۷۱). بررسی عوامل موثر در مشارکت روستائیان در طرحهای توسعه روستائی ۲۴۰ صفحه، پایان نامه دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبائی.
- ۱۴- غفاری، غ.ر.، (۱۳۸۰). عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر بر مشارکت اجتماعی و اجتماعی سازمان یافته روستائیان به عنوان مکانیزمی برای توسعه روستائی در ایران . مطالعه موردی شهرستان کاشان.(پایان نامه).
- ۱۵- قاسمی، م.ح.، (۱۳۸۰). بررسی عوامل اقتصادی و اجتماعی موثر بر میزان مشارکت روستائیان در طرحهای عمرانی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران (دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی)، کرج، تهران، ایران.
- ۱۶- قنبری، کوروش.، (۱۳۷۷). تعیین مناسبترین نظام بهره برداری از مراتع (حوزه حسین آباد پل). پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده مرتع و آبخیزداری، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان.
- ۱۷- کارگر، ع.، و ا. عابد سروستانی.، (۱۳۸۰). مجموعه مقالات اولین همایش منابع طبیعی، مشارکت و توسعه.
- ۱۸- مقدم، حامد.، (۱۳۶۵). طرح توسعه روستائی، مشارکت و نقش شوراهاى اسلامى در تصمیم گیريها، سومین کنفرانس توسعه، رشد و روستا (شیراز)، انتشارات جهاد کشاورزی.
- ۱۹- Holt, R.M., (1989). Development program in central Somalia (1985 -1988) . Mogadishu , Somalia , central rangelands development project . Ministry of livestock, forestry and range.
- ۲۰- Pagdee, A., kim, j.s. & Daugherty, p.j., (2006). what makes community forest management successful : A meta – study rom community forests through out the world . journal of society & natural resources , [on-line] . vol 19 (1). available on the: www.informaworld.com/smpp/content=725824498db=all order = page .
- ۲۱- Rice & A. Stuart ; (1967) . Social accounting and statistics for the great socity ; Public and Ministration review . june ; P .173.